

Zrod kinematografických žánrů

5. mezinárodní filmologická konference. Università degli studi di Udine, Palazzo Antonini, Itálie, 26. – 28. března 1998.

Ve čtvrtém čísle *Illuminace* (1996) vyšel článek Nové italské periodikum. Francesco Pitassio z oddělení pro hudbu, divadlo a film na Universitě v Bologni v něm představil první svazek ročníkového sborníku *Fotogenia*, jehož redakce působí pod vedením profesora Leonarda Quaresimy právě na této universitě. Pitassiovy komentáře k jednotlivým příspěvkům, monotematicky zaměřeným k problematice barvy ve filmu, i jeho poznámky k programovému zaměření publikace potvrzovaly, že se *Fotogenia* „zřetelně začleňuje do akademické filmové vědy“. O tom svědčila i na konci připojená informace, že druhé číslo *Fotogenie* se bude „v souvislosti s 3. mezinárodní filmologickou konferencí, která se uskuteční na universitě v italském Udine, pravděpodobně zabývat problematikou filmového autora od počátku kinematografie do třicátých let“. Tato konference se konala a filmové autorství se stalo tématem nejen druhého, ale i třetího čísla *Fotogenie*.

Sdělení o již 5. mezinárodní filmologické konferenci jsme uvedli touto faktografickou poznámkou proto, abychom poukázali konkrétně na skutečnost, že také v oblasti filmového výzkumu se s úspěchem realizují takové projekty, na nichž se díky systematickému a vytrvalému úsilí pořadatelů setkávají přední představitelé oboru, kteří se po vzájemné dohodě zaměřují komplementárně na řešení aktuálního a vědecky významného projektu.

Pro 5. konferenci bylo zvoleno téma *Zrod filmového žánru*. Zvýšený teoretický zájem o různé aspekty geneze kinematografických faktů je velmi opodstatněný. V posledních dvou desetiletích se ukázalo, že je třeba rozšířit zkoumání dosavadního filmového dějepisu a dostatečně přitom využít nové metodologické, analytické a kritické nástroje, které byly pro oblast filmu a umění odkryty, obnoveny a uplatněny ve druhé polovině tohoto století.

Pěčlivě promyšlený program konference byl uveden profesorem Quaresimou, který nastínil problematiku zvoleného projektu. Profesor **Francesco Casetti** (Università Cattolica di Milano), další člen přípravného komitétu, vystoupil s referátem *Generi cinematografici e patto comunicativo* (filmové žánry, negociační procesy a komunikační pakt). Mluvil v něm o třech hlavních cestách definování žánru. Žánr je podle něho 1. klasifikačním nástrojem, který umožňuje spojit text s větší skupinou textů, 2. generativním nástrojem, který řídí produkci a recepci textu, 3. nástrojem negociačního procesu, který podporuje dorozumění nebo sblížování mezi adresujícími a adresátem o tom, co texty říkají nebo ukazují. Casetti varoval před tím, aby se teorie žánrů redukovala jen na pouhý katalog produktů.

Protože se nemůžeme textem Casettiho, ani dalšími příspěvky podrobněji zabývat, omezíme se jen na jejich klasifikovaný výčet, vypíšeme všechny jejich názvy v původním znění, a to s přesvědčením, že jejich sémantika dostatečně vyjadřuje jejich obsah.

Do skupiny „srovnávací genrologie“ přispěli:

André Gaudreault (Université de Montréal): *Les „vues cinématographiques“, un genre, part entière, ou les genres vus, travers la loupe de l'intermédialité*; **Jurij Tsivian** (University of Chicago): *The Issue of Genre in Related Discourse*; **Gian Piero Brunetta** (Università di Padova): *Modelle temporali, prosodia, lessico, sintesi nei generi cinematografici della origine*; **Caterina Furlano** a **Giuseppe Barbieri** (Università Udine): *Le teorie dei generi nelle arti figurative*; **Peter Kuon** (Universität Salzburg): *On Genre Theories in Literature*; **Elena Dagrada** (Université de Bordeaux): *Nascita dei generi e figure iconografiche*; **Mario Verdone** (Università „La Sapienza“, Roma): *Il circo nei generi del cinema delle origine*.

O obrazových představeních, která předcházela nebo doprovázela počátky filmu hovořili:

Williams Uricchio (Universiteit Utrecht): *Panoramic Visions: Stasis, Mouvement and Redefinition of the Panorama*; **Frank Kessler** (Universiteit Utrecht): *La féerie, un genre des origines*; **Alberto Minici Zotti**: *From Life Models to the First Films*.

Nad vznikem žánrů v nehraných filmech se zamýšleli:

Eglantine Monsaingeon (Université de Montréal): *Catalogues and Films Genres in Early Cinema*; **Christel Taillibert** (Université de Paris): *Characterisation of Genres in Non-Fiction Film, Theory and Reality*; **Lee Grieveson** (University of Kent): *The Birth of Non-Fiction 1907 – 1915*.

Různými aspekty postupné kategorizace a diferenciacie žánrů se zabývali:

- v obecnější rovině **Livio Belloi** (Université Liège): *Genres et types structurels, répétitions, variations, reconfigurations*;
- formováním westernu **Richard Abel** (Drake University): „*Look There! It is an American Subject!*“; **Georges Gaudu** (Université Paris VII): *La cinématographie et son double: le ciné. The Western: a Contribution to an Historical Study of the Category of Film Genre*; **Nanna Verhoeff** (Universiteit Utrecht): *Where the Real Thing Runs Rampant: Landscapes in Early Westerns*;
- počátky filmové komedie **Peter Krämer** (Keel University, Velká Británie): *The Fall and Rise of Slapstick Films. Physical Comedy in American Cinema 1908 – 1917*; **Giacomo Manzoli** (Università di Bologna): *Silent Comedy in Italy*;
- tzv. Bergfilmem **Jan-Christopher Horak** (v době konference ředitel Filmmuseum, Mnichov): *The Bergfilm. A German Film Genre?*; **Rémy Phiton** (Université de Lausanne): *Origines et fonction du Bergfilm dans le cinéma suisse*;
- filmovým expresionismem **Vicente Sánchez-Biosca** (Universitat de Valencia): *Film expressionisme as Genre*;
- žánry v národní kinematografii **Joanne Bernardi** (University of Rochester, N.Y., USA): *Genre Distinctions in the Japanese Contemporary Drama Film*; **Natalia Nusinová** (Výzkumný ústav filmu, Moskva): „*Le avventure di Ottobrina*“; *la riorganizzazione dei generi cinematografici nei primi anni del cinema sovietico*.

Řada přednášejících se zaměřila na žánrové proměny, k nimž docházelo při přechodu od němého filmu k filmu zvukovému:

Thomas Elsaesser (University Amsterdam): *Sounds Beguiling. On the Origins and Transformation of Music Genres in Early German Cinema*; **Malte Hagener** (CineGraphe): *The Sound Film before Sound in Germany as Genre*; **Vicente José Benet** (Universitat Jaume I, Castellion, Valencia, Španělsko): *Melodramatic Effect and Narrative Integration: Hollywood Film Genres and the Advent of the Sound Film*; **Leonardo Gardini** (Università di Bologna): *The Birth of the Gangster Film*; **Raffaele de Berti** a **Elena Mosconi** (Università Cattolica di Milano): *On the Film Genres in Italy between Silent and Sound Film*.

Ani trojice účastníků z University Paříž III, někdy zvané Nová Sorbonna, nevybočila svými referáty z programu konference. Jejich příspěvky informovaly o osobních projektech, ale díky tomu, že byly předneseny poslední den, vyzněly do jisté míry jako komentáře k celkové tematice konference: **Michèle Lagny**: *Le film historique est-il un genre?*; **Philippe Dubois**: *Contre le genre, contre l'auteur: la figure (l'exemple des premiers films retrouvés de Fritz Lang)*; **François Jost**: *Logique des genres cinématographiques début du siècle*.

Tyto texty spolu se vstupními přednáškami italských badatelů a se všemi ostatními materiály konference (včetně jejich vizuálních a zvukových doprovodů) vytvářejí velmi koherentní a vnitřně konzistentní celek. O tom jistě přesvědčí jejich připravované vydání, na něž se může rozrůstající se obec filmových teoretiků a cinefilů jen těšit.

Přemysl Maydl